

De Meldcode & eengerelateerd geweld...

Wat doe ik dan?

Edith Geurts voor Tijdschrift Kindermishandeling

De vijf stappen van het basismodel meldcode, schetsen in algemene zin wat je doet als je vermoedt dat een kind of volwassene te maken heeft met mishandeling, misbruik of verwaarlozing. Bij bepaalde vormen van geweld kun én moet je soms afwijken van deze stappen, bijvoorbeeld bij eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang en achterlating.

Weet wat 'eer' inhoudt

Het begrip 'eer' kan verschillende dingen betekenen. Het kan gaan om trots, status, eigenwaarde, integriteit. Het kan ook gaan om seksuele eer. Eer kan individueel zijn of er kan sprake zijn van familie-eer.

Individuele status

In de meeste Westerse culturen is eer vooral gekoppeld aan het individu. Dan gaat het meestal om eer die samenhangt met je individuele status. In deze culturen is eigenwaarde belangrijk. Je wilt dat anderen jou respecteren om wat je bent en wat je doet. Je leert dat het niet zo belangrijk is hoe anderen over je denken, maar dat het er om gaat dat je trots kunt zijn op je zelf.

Eercultuur

In andere culturen is eer gekoppeld aan de hele groep, bijvoorbeeld de familie. In deze 'eerculturen' is het individu ondergeschikt aan de familie of de sociale gemeenschap: er is een collectieve identiteit in plaats van een individuele identiteit.

Als individu ben je in de eerste plaats onderdeel van je familie. In deze familiecultuur is bovendien het bezit van eer de belangrijkste basis voor het samenleven. Als individu vertegenwoordig jij je familie. Wat jij als individu doet of nalaat heeft betekenis voor je familie. Bij familie-eer gaat het dus vooral om de relatie tussen je familie (en jij als onderdeel daarvan) en de sociale omgeving.

Schaamte

Als je eer bezit, zullen de anderen je met respect behandelen. Als je eer verloren dreigt te gaan, verlies je het respect van de gemeenschap. Wat overblijft is schaamte. In een eercultuur is het van belang dat de familie-eer in stand blijft. Wanneer een eerschending dreigt, moet deze worden voorkomen; wanneer de eer wordt geschonden, moet deze worden hersteld.

Eengerelateerd geweld

'Eer schenden' betekent dat een man of een vrouw bepaald gedrag vertoont waarvan de hele familie vindt dat het de familie-eer aantast en waarop de familie met geweld reageert. Dan spreken we dus van 'eengerelateerd geweld'.

Eergerelateerd geweld wordt zowel bij mannen als bij vrouwen toegepast. Dit geweld vindt bijvoorbeeld plaats als een man of jongen zich verzet tegen een gedwongen huwelijk, homo is of weigert (vrouwelijke) familieleden in de gaten te houden of te bestraffen.

Vrouwen of meisjes kunnen bijvoorbeeld slachtoffer worden als ze een relatie hebben met een getrouwde man, met man die niet door de familie is gekozen, of wanneer ze hun maagdelijkheid verliezen voor het huwelijk.

Meer informatie over eer vind je op www.hallokezban.nl

Ken de verschillen met huiselijk geweld

Soms is geweld in een eercultuur 'gewoon' huiselijk geweld. Eergerelateerd geweld lijkt qua uitingsvorm vaak ook op huiselijk geweld: slaan, schoppen, schelden, dwang, bedreigen, opsluiten, isoleren of zelfs een ander vermoorden...

Zowel eergerelateerd geweld als huiselijk geweld, zijn vormen van geweld in 'afhankelijkheidsrelaties'. Er zijn echter belangrijke verschillen:

Motief

Het belangrijkste onderscheid tussen huiselijk geweld en eergerelateerd geweld ligt in het motief: bij eergerelateerd geweld is het motief altijd het willen voorkomen dat de familie-eer wordt geschonden of het herstellen van deze eer.

Oorzaken

Bij kindermishandeling ligt de oorzaak vaak in het uit balans zijn van draagkracht en draaglast; er is in veel gevallen sprake van opvoed- of gezagsproblematiek. Bij partnergeweld ligt de oorzaak veelal in de persoonlijke geschiedenis en het karakter van de pleger en het volwassen slachtoffer. De persoonlijke trots van (meestal) de man is gekrenkt. Bij eergerelateerd geweld staat de eer van de hele familie op het spel: de strenge groepsnormen over wat geoorloofd gedrag is de belangrijkste factor in het ontstaan ervan.

Patronen

De intrinsieke motivatie voor het plegen van eergerelateerd geweld is groot: het belang van het herstel van de familie-eer staat immers voorop. Hierdoor voelt een pleger zich nauwelijks persoonlijk verantwoordelijk voor zijn daad, omdat het veelal een familiebeslissing is. Bij partnergeweld is er vaak sprake van een geleidelijke escalatie van geweld: het is vaak een patroon dat er gedurende jaren insluipert en langzamerhand steeds ernstiger wordt. Eergerelateerd geweld gebeurt vaak weloverwogen en gepland. Bovendien kan het een eenmalige geweldsexplosie zijn: een vrouw wordt ineens vermoord, terwijl ze daarvoor nooit eerder geslagen is.

Reacties

Een ander verschil is dat huiselijk geweld, zeker als het extreem gewelddadig is, door omstanders, vrienden, familieleden wordt afgekeurd en veroordeeld. Eergerelateerd geweld wordt vaak geïnitieerd en zelfs

aangemoedigd door de familie. Ook kent het geweld vaak meerdere medeplegers: zoekacties worden bijvoorbeeld niet alleen door de man uitgevoerd, maar door de hele familie.

Een pleger van eengerelateerd geweld kan soms ook gedwongen worden tot geweld; als hij dit weigert kan de familie ook gewelddadig tegen hem worden. Dat betekent ook dat als de aangewezen persoon het geweld niet uitvoert of als de potentiële pleger wordt opgepakt, het gevaar nog niet is geweken: een broer of oom kan zijn taak bijvoorbeeld overnemen.

Gevolgen

De gevolgen voor slachtoffers van eergeweld zijn ook anders. Het gevaar is niet alleen afkomstig van één (ex)partner of familielid, maar van de hele familie. Dat betekent dat een slachtoffer van eergeweld in haar familie en gemeenschap niet of nauwelijks op steun kan rekenen. Haar sociale isolement is vaak veel groter dan voor slachtoffers van huiselijk geweld. De dreiging van eergeweld kan jarenlang voortduren en soms ineens weer oplaaien, want de familie of de ex-schoonfamilie blijft verantwoordelijk voor haar zedelijke eer. Zij kunnen plots een aanleiding zien voor een eerschending, bijvoorbeeld als de vrouw een nieuwe vriend krijgt.

Bij huiselijk geweld kan (relatie- of gezins-)therapie soms helpen om het geweld te stoppen en de relatie voort te zetten. Bij eengerelateerd geweld is deze therapie nauwelijks effectief. Bemiddeling kan een strategie zijn om (escalatie van) geweld te voorkomen en een vreedzame oplossing voor de eerschending te vinden.

Ken de signalen

Eengerelateerd geweld is lastig te herkennen. De signalen kunnen soms sterk lijken op die van 'gewoon' huiselijk geweld. Er zijn verschillende soorten eengerelateerd geweld. Het gaat bijvoorbeeld om psychische druk (vernederen) en bedreigen, mishandelen, huwelijksdwang en eerwraak.

Daarnaast krijgen slachtoffers bijvoorbeeld ook te maken met thuishouden van school het inperken van persoonlijke vrijheden, het isoleren van de buitenwereld of het achterlaten in het land van herkomst.

De signalen van eengerelateerd geweld hangen samen met de uitingsvormen en kenmerken ervan. Professionals (gemeenten, politie, vrouwenopvang, onderwijs, jeugdzorg) kunnen gebruik maken van een signalenlijst [link: http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/huwelijksdwang/signaleringslijst_toolkit_hd.pdf] waarop de belangrijkste kenmerken van eengerelateerd geweld staan.

Het is soms namelijk lastig om te bepalen of er sprake is van eengerelateerd geweld. Bijvoorbeeld omdat de vorm van geweld lijkt op huiselijk geweld of kindermishandeling. Soms blijkt later pas of het geweld een eermotief had.

Houd het 'klein'

Met name als het gaat om het praten over signalen of vermoedens van geweld wijken de stappen die je neemt af van het basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Bij huiselijk geweld is het vanwege de openheid belangrijk zorgen en signalen in een zo vroeg mogelijk stadium met ouders of andere betrokken gezinsleden te bespreken. In het geval van eergeweld mag je dat niet als vanzelfsprekend doen.

De kans op escalatie is vele malen groter dan bij huiselijk geweld. De familie kan hun kind of partner verwijten dat hij of zij de 'vuile was' heeft buiten gehangen en zich genoodzaakt voelen om maatregelen te nemen tegen dit wangedrag. En zelfs extreem geweld gebruiken om te voorkomen dat de eer verder geschonden wordt en (verder) bekend wordt binnen de gemeenschap. Het is daarom belangrijk om eerst de risico's op escalatie in kaart te brengen. Doe dat in samenspraak met een expert op het gebied van eengerelateerd geweld. Meer daarover lees je bij 'schakel altijd expertise in'.

Dat geldt ook voor stap 2, collegiale consultatie. Om te voorkomen dat de familie via een omweg te horen krijgt dat een kind of partner heeft gesproken over het geweld, wat de spanning in een familie hoog kan doen oplopen, is het belangrijk ervoor te zorgen dat zo min mogelijk mensen op de hoogte zijn.

Blijf in contact

Het is voor het (potentiële) slachtoffer soms moeilijk te vertellen wat er speelt; openheid brengt risico's met zich mee. De angst voor consequenties kan groot zijn, zo groot dat de cliënt er niet over wil of kan praten. Belangrijk is daarom dat je alleen met de cliënt praat, zonder familie of partner, om het zo veilig mogelijk te houden en escalatie te voorkomen.

Als de cliënt gehoor vindt en zijn verhaal bij jou kan doen, kan er ruimte ontstaan om zelf of samen op zoek te gaan naar mogelijkheden en oplossingen voor de situatie. Als je vermoedt dat er sprake is van (dreigend) eengerelateerd geweld, blijf hoe dan ook in contact en probeer een vertrouwensrelatie op te bouwen. Het kan minder bedreigend zijn om te vertellen over voorbeelden van andere mannen of vrouwen die zich in een soortgelijke situatie bevonden. Benadruk daarbij vooral de mogelijkheden.

Zorgen bespreken

Besprek je zorgen proactief met de cliënt/jongere zelf. Hij of zij weet vaak zelf goed wat er aan de hand is, waardoor het goed is samen te bespreken wat de cliënt zelf kan doen, welke mogelijkheden en oplossingen hij zelf ziet. Ook weet de jongere vaak zelf wel te vertellen of er iemand in zijn omgeving is die wel te vertrouwen is, die kan helpen en die gezag heeft binnen familie.

Situatie in kaart brengen

Bespreek de risico's met de cliënt en welke stappen je wilt gaan ondernemen. Breng de situatie eerst goed in kaart: snelle actie is alleen nodig bij direct gevaar. Dit doe je samen met een expert op het gebied van eengerelateerd geweld. Net als bij andere vormen van huiselijk geweld geldt ook hier: laat pas los wanneer je weet dat iemand anders je zorgen heeft overgenomen en de zaak heeft opgepakt.

Schakel altijd expertise in

Leg je zorgen in een vroeg stadium voor aan een deskundige. Dit kan via het Steunpunt Huiselijk geweld, de politie of Bureau Jeugdzorg. Bij de politie kun je vragen naar de aandachtsfunctionaris eengerelateerd geweld. Ook bij het Steunpunt Huiselijk Geweld, het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling/Bureau Jeugdzorg zijn experts op het gebied van eengerelateerd geweld, huwelijksdwang of vrouwelijke genitale verminking te vinden.

Het kan al helpen als je je cliënt/de jongere relevante informatie kan geven, bijvoorbeeld over wat zij kan doen bij dreigend geweld, bij wie zij terecht kan, hoe een veiligheidsplan te stellen, wat telefoonnummers of adressen van SHG, politie, opvangadressen zijn, op welke websites zij meer informatie kan vinden.

Daarnaast kan je voor informatie, advisering en ondersteuning bij eerkwesties, voor onderzoek en voor scholing en voorlichting contact opnemen met het Landelijk Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld (LEC EGG) via e-mail lec@haaglanden.politie.nl of via telefoonnummer 070-4243376. Meer informatie vind je op de website <http://www.leceengerelateerdgeweld.nl/>

Bronnen

Bakker, H. m.m.v. H. Felten (2011) Factsheet Eengerelateerd geweld. Utrecht: Movisie. Te downloaden van [www.huiselijkgeweld.nl](http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/feiten/factsheet_EG_20p_aug%202011.pdf): http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/feiten/factsheet_EG_20p_aug%202011.pdf

Dijke, A. van & L. Terpstra (2010) De dochters van Zahir. Tussen traditie en wereldburgerschap. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Ermers, R. (2007) *Eer en eerwraak: Definitie en analyse*. Amsterdam: Bulaag, 2007.

Groot, G. de & J. Şimşek (2008) In ontmoeting. Een interactieve benadering van geweld binnen eerculturen. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Federatie Opvang: Handreiking Eengerelateerd geweld, via <http://www.eengerelateerdgeweld.info/index.php>